

ПОПОВИЧ Н.С., ст.гр. МО-08 МАГ
Наук. керів.: Гайдай І.Ю., к.е.н.
Автомобільно-дорожній інститут ДВНЗ «ДонНТУ»,
м. Горлівка.

РОЗРОБКА ЗАВДАНЬ ТА НАПРЯМКІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ

Приведены подходы к определению элементов политики управления оборотными средствами предприятия, сформулированы основные задачи и способы реализации политики управления оборотными средствами.

Проблема досягнення та підтримання фінансової стійкості підприємств завжди вважалася актуальною і не втратила її до цього часу, що пояснюється динамічним характером ринкових відносин, фінансово-господарської діяльності, і як наслідок – динамічним характером фінансового стану суб'єктів господарювання. Одним з напрямків вирішення цієї проблеми є розробка завдань, напрямків та заходів стосовно політики управління активами, в тому числі і оборотними засобами підприємств.

Метою даної роботи є розробка та теоретичне обґрунтування завдань та напрямків реалізації політики управління оборотними засобами.

Управління оборотними засобами – одна з основних операцій менеджменту в організації. Кожен елемент оборотних засобів, а саме – запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість, має свої особливості, що обумовлюють складність та специфічність розробки політики управління оборотними засобами. До них, зокрема, належать наступні:

обґрунтування запасів повинне проводитись на основі розрахунку оптимальної партії поставки й середньодобового залишку з урахуванням ефективної системи контролю за їхнім рухом;

управління дебіторською заборгованістю має на увазі не тільки аналіз динаміки її стану, питомої ваги, складу й структури за попередній період, але й формування кредитної політики стосовно покупців продукції, систему кредитних умов, а також систематичний контроль дебіторів;

управління грошовими коштами передбачає не тільки контроль рівня абсолютної ліквідності, але й оптимізацію середнього залишку всіх коштів на основі розрахунків операційного, страхового, компенсаційного й інвестиційного резервів.

Ефективне управління оборотними засобами на підприємстві вимагає розробки та реалізації політики управління ними з урахуванням особливостей формування та використання окремих елементів оборотних засобів. Узагальнюючи погляди зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів на проблему управління оборотними засобами, а саме Колчіної Н.В. [4], Шеремет А.Д., Іонової А.Ф. [6], Чуєва І.Н., Чечевіциної Л.Н. [5], Грязнової А.Г. [3], Давидової Л.В., Ільмінської С.А. [1], можна сформулювати основні завдання управління оборотними засобами організації:

- 1) визначення потреби організації в оборотних засобах, що забезпечують її платоспроможність;
- 2) формування достатнього обсягу й раціональної структури оборотних засобів;
- 3) оптимізація структури джерел фінансування оборотних засобів;
- 4) підвищення ефективності використання оборотних засобів.

Виконання даних завдань можливо при управлінні не тільки оборотними засобами в цілому, але й окремими їхніми видами зокрема.

Формулювання завдань управління оборотними засобами припускає в якості наступного логічного етапу розгляд способів рішення поставлених завдань.

Рішення першого завдання (визначення потреби організації в оборотних засобах, що забезпечують її платоспроможність) ґрунтується переважно на процесі нормування, важливість якого відзначають такі економісти як Колчіна Н.В. [4], Шеремет А.Д., Іонова А.Ф. [6], Чуєв І.Н., Чечевіцина Л.Н. [5], виділяючи три методи розрахунку нормативів оборотних засобів: аналітичний, метод прямого розрахунку, коефіцієнтний метод.

Відзначимо, що нормування стосується тільки нормованих оборотних засобів (оборотних виробничих засобів і частково засобів обігу, а саме залишків нереалізованої готової продукції на складі), але це не означає, що величина ненормованих оборотних засобів безконтрольна. Управління ненормованими елементами оборотних засобів, тобто іншими елементами засобів обігу, до яких відносяться товари відвантажені, кошти й засоби в розрахунках, здійснюється через систему кредитування й розрахунків. Помилки в розрахунках потреб в оборотних засобах приводять до фінансових втрат. Як вважають Колчіна Н.В. [4], Шеремет А.Д., Іонова А.Ф. [6], Грязнова А.Г. [3], недолік оборотних засобів викликає перебої в забезпеченні матеріальними ресурсами, а їхній надлишок приводить до вповільнення оборотності, утворенню наднормативних запасів матеріальних цінностей і пов'язаних із цим додаткових витрат організації.

У рамках вирішення другого завдання (формування достатнього обсягу й раціональної структури оборотних засобів) розглядається склад оборотних засобів, тобто частини й окремі елементи, з яких вони складаються, і структура, що відбиває співвідношення між складовими частинами оборотних засобів або їхніх окремих елементів.

Склад і структуру оборотних засобів доцільно розглядати залежно від: функціональної ролі в процесі виробництва (оборотні виробничі засоби й засоби обігу); ліквідності, тобто швидкості перетворення в кошти; ступеня ризику вкладення капіталу. Шеремет А.Д., Іонова А.Ф. [6] залежно від ступеня ризику вкладень капіталу оборотні засоби підрозділяють на наступні групи: оборотні засоби з мінімальним ризиком вкладень (кошти й короткострокові фінансові вкладення); оборотні засоби з малим ризиком вкладень (дебіторська заборгованість за винятком сумнівної, виробничі запаси за винятком залежаних, залишки готової продукції й товарів за винятком тих, що не користуються попитом); оборотні засоби із середнім ризиком вкладень (незавершене виробництво за винятком наднормативного, витрати майбутніх періодів); оборотні засоби з високим ризиком вкладень (сумнівна дебіторська заборгованість, залежані виробничі запаси, наднормативне незавершене виробництво, готова продукція й товари, що не користуються попитом, інші елементи, що не ввійшли в попередні групи).

Аналіз структури оборотних засобів залежно від їхньої ліквідності й ступеня фінансового ризику (ризик вкладень капіталу) показує якість засобів організації, що перебувають в обороті. Завдання такого аналізу – виявлення тих поточних активів, можливість реалізації яких представляється малоімовірною.

При аналізі складу й структури оборотних засобів необхідно враховувати їхню залежність від факторів виробничого, організаційного й економічного характеру. До них, зокрема, належать: галузеві особливості виробництва й характер діяльності; складність виробничого циклу і його тривалість; вартість запасів, умови їхньої поставки і її ритмічність; порядок розрахунків і розрахунково-платіжна дисципліна; виконання взаємних договірних зобов'язань [4].

Третє завдання управління оборотними засобами – оптимізація структури джерел фінансування оборотних засобів, ґрунтується насамперед на визначенні розміру власних оборотних засобів. Як відомо, джерелами формування оборотних засобів є власні, позикові й додатково притягнуті кошти. Саме за рахунок власних коштів

формується стабільна частина оборотних засобів. Їхня наявність дозволяє підприємству створювати необхідні для виробництва та реалізації продукції запаси сировини, матеріалів, готової продукції; вкладати певну суму коштів у сферу розрахунків; своєчасно виконувати фінансові зобов'язання та підвищувати результативність своєї діяльності.

Давидова Л.В., Ільмінська С.А. відзначають, що «прямий зв'язок між оборотними засобами й поточними пасивами відсутній, однак вважається, що у нормально функціонуючого підприємства поточні активи повинні перевищувати поточні зобов'язання. Якщо власні оборотні засоби становлять не менш 10% оборотних активів, то вважається, що підприємство фінансово стійке» [1], але при цьому необхідно враховувати структуру поточних активів за ступенем їхньої ліквідності, що робить істотний вплив на платоспроможність організації.

В різних країнах використовуються різні співвідношення між власними і позиковими оборотними засобами. В США застосовують співвідношення 40/60, в Японії 30/70 [2].

Вибір відповідних джерел фінансування оборотних засобів в остаточному підсумку визначає співвідношення між рівнем ефективності використання капіталу й рівнем ризику фінансової стійкості й платоспроможності організації.

Четверте завдання – підвищення ефективності використання оборотних засобів, виконується на базі аналізу основних показників оцінки використання оборотних засобів.

Ефективне використання оборотних засобів забезпечується прискоренням їх оборотності на всіх стадіях кругообігу. На стадії створення виробничих запасів – це раціональне їх використання, удосконалення нормування, поліпшення організації постачання, поліпшення організації складського господарства. На стадії незавершеного виробництва – впровадження прогресивної техніки та технології, удосконалення форм організації виробництва, удосконалення системи економічного стимулювання. На стадії обігу – це раціональна організація збуту готової продукції, застосування прогресивних форм розрахунків, дотримання договірної та платіжної дисципліни.

Аналіз основних показників оцінки використання оборотних засобів вимагає визначення їх оборотності, ліквідності та рентабельності. Як відзначає Колчіна Н.В.: «узагальнюючим показником ефективності використання оборотних засобів є показник їх рентабельності» [4], що характеризує величину прибутку, одержуваного на кожен гривню оборотних засобів, і відбиває фінансову ефективність роботи організації, тому що саме оборотні засоби забезпечують оборот всіх ресурсів організації.

Підсумовуючи вищевикладене, складемо узагальнюючу таблицю 1, конкретизуючи розробку основних завдань політики управління оборотними засобами на способи їх вирішення.

Таблиця 1 – Завдання політики управління оборотними засобами та способи їх вирішення

Завдання політики управління оборотними засобами	Способи вирішення
1. Визначення потреби організації в оборотних засобах, що забезпечують її платоспроможність	Застосування системи нормування для нормованих оборотних засобів
	Застосування системи розрахунків і кредитування для ненормованих оборотних засобів

2. Формування достатнього обсягу й раціональної структури оборотних засобів	Застосування класифікації оборотних засобів залежно від функціональної ролі, ліквідності, ступеня ризику
	Забезпечення оптимального співвідношення між необхідним обсягом оборотних засобів та виробничими потребами
	Забезпечення прискорення оборотності оборотних засобів, скорочення тривалості виробничого циклу
3. Оптимізація структури джерел фінансування оборотних засобів	Дотримання оптимального співвідношення між власними, позиковими та додатково притягнутими коштами
	Максимальне самофінансування потреби в оборотних засобах, дотримання своєчасності виконання фінансових зобов'язань
4. Підвищення ефективності використання оборотних засобів	Аналіз показників оцінки використання оборотних засобів на підприємстві
	Розробка заходів підвищення ефективності та їх впровадження і контроль

Таким чином, управління оборотними засобами становить найбільш велику частину операцій менеджменту в організації, що пов'язане з великою кількістю елементів у складі оборотних засобів – грошові кошти, виробничі запаси, готова продукція та інші, які вимагають індивідуалізації управління; великою роллю оборотних засобів в забезпеченні платоспроможності й рентабельності господарської діяльності підприємства.

Політика управління оборотними засобами являє собою сукупність процесів формування, фінансування та ефективного використання оборотних засобів. Вона визначає основні завдання управління оборотними засобами, до яких належать: визначення потреби в оборотних засобах, формування їх складу та структури, впровадження заходів щодо підвищення ефективності їхнього використання. Виконання завдань управління оборотними засобами розглядається в розрізі конкретних способів їх вирішення, зокрема – застосування системи нормування, класифікації оборотних засобів; дотримання оптимального співвідношення між джерелами фінансування оборотних засобів та інші.

Бібліографічний список

1. Давыдова Л.В., Ильминская С.А. Политика управления оборотным капиталом как часть общей финансовой стратегии предприятия // Финансы и кредит. – 2006. – № 15. – С. 5–11.
2. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – М.: Финансы и статистика. – 1998. – 352 с.
3. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / Колл. авторов под общ. ред. А. Г. Грязновой. – М.: Финансы и статистика. – 2002. – 1168 с.
4. Финансы предприятий / Под ред. проф. Н.В. Колчиной. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА. – 2003. – 447 с.
5. Чуев И.Н., Чечевицына Л.Н. Экономика предприятия. – 3-е изд. перераб. и доп. – М.: Дашков и К. – 2006. – 416 с.
6. Шеремет А.Д., Ионова А.Ф. Финансы предприятий: менеджмент и анализ. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М. – 2006. – 479 с.